

SURXONDARYO VILOYATIDAGI “BINOKOR FIDOKOR QURUVCHI” MCHJ QURILISH KORXONASINING O‘Z KAPITALINING TANNARXGA NISBATI HAMDA UZOQ MUDDATLI MAJBURIYATLARNING MAHSULOT TANNARXIGA NISBATINING TAHLILI

Ibragimov Qobil Tuxtamishovich

Termiz davlat Pedagogika instituti o`qutuvchisi

Ma`lumki, har qanday korxonani ma`lum davrda iqtisodiy tahlil qilish bu shu korxonaning kelajakdagi potensial imkoniyatlarga yo`l ochish hamda ehtimoliy xavf-xatarlarga oldindan tayyorgarlik ko`rishga zamin hozirlaydi.

Qurilishdagi rentabellik ko`plab omillarga bog`liq: qurilish muddati, quvvatlardan foydalanish, tannarx, kapital qo`yilmalar tarkibi, mehnat unumdorligi, moliyalashtirish. Umuman olganda, kapital qo`yilmalarning samaradorligini quyidagi xarajatlar mezonini bilan hisoblash mumkin:

$$\partial = C + \frac{K}{T}$$

Bu yerda: K barcha kapital qo`yilmalar; T kapital qo`yilmalarning o`zini oqlash muddati; C yil davomida ishlab chiqarish tannarxi.

Ushbu ko`rsatkich, shuningdek, o`zini oqlash yillari bo`yicha taqsimlanadigan xarajatlar va bir vaqtning o`zida kapital qo`yilmalar ko`rinishidagi joriy xarajatlardan foydalanadi. $\frac{K}{T}$ qiymati yil davomidagi foydani tavsiflaydi. Bozor sharoitida qurilishni moliyalashtirish, bajarilgan ishlar uchun to`lovlar, asbob-uskunalar bilan ta`minlash va boshqa qurilish xizmatlarini moliyalashtirish quyidagicha amalga oshirilishi kerak. Rejaviy topshiriqlarning miqdoriy va sifat jihatidan bajarilishi darajasi va ishlab chiqarilgan mahsulot uchun haq to`lash darajasi o`rtasidagi doimiy bog`liqlikni ta`minlash uchun, chunki bu bog`liqlik qanchalik katta bo`lsa, kapital qo`yilmalarning samaradorligi ustidan iqtisodiy nazorat shunchalik faol bo`ladi. Bunda, o`z va qarz mablag`lari katta ahamiyatga ega. Xususi kapital qanchalik ko`p bo`lsa, qurilish ishlari uchun to`lovni yanada ishonchli va samarali tashkil qilish mumkin. Xususi kapitalning tannarxga (narxga) nisbati qurilish tashkilotining ishonchliligini va o`z-o`zini moliyalashtirish qobiliyatini tavsiflaydi.

Quyida Surxondaryo viloyati “ Binokor Fidokor Quruvchi ” MChJ qurilish korxonasining o`z kapitalining tannarxga nisbati berilgan (1-jadval).

1-jadval

Surxondaryo viloyatidagi “ Binokor Fidokor Quruvchi ” MChJ qurilish korxonasining o`z kapitalining tannarxga nisbati(%)

2020				2021			
kvartal				kvartal			
1	2	3	4	1	2	3	4
-4,2	-2,3	0,16	0,08	5,1	1,4	0,63	0,33

Qisqa muddatli va uzoq muddatli kreditlar qaytariladigan bo'lganligi sababli ularni qo'llashning majburiy sharti kapital qo'yilmalarning kredit bo'yicha foizlar bilan shartnoma shartlarida to'liq qaytarilishi hisoblanadi. Surxondaryo viloyati "Binokor Fidokor Quruvchi" MChJ qurilish korxonasi uchun shartnomada keltirilgan uzoq muddatli kreditlar qiymatining mahsulot tannarxiga nisbati bilan tavsiflanadi.

2-jadval

"Binokor Fidokor Quruvchi" MChJ qurilish korxonasi uchun uzoq muddatli majburiyatlarning mahsulot tannarxiga nisbati (%)

2020				2021			
kvartal				Kvartal			
1	2	3	4	1	2	3	4
3,8	2,6	8,3	7,2	434	132	80	30

Jadvaldan ko'rinib turibdiki, " Binokor Fidokor Quruvchi " MChJ qurilish korxonasi uzoq muddatli bank kreditlarini o'z ichiga olgan uzoq muddatli majburiyatlarni keng qo'llaydi. Qurilish uchun bank kreditlarining qiymati juda yuqori. Kreditlarning asosiy fondlar yaratish va aholiga xizmat ko'rsatishdagi ishtiroki qurilish tashkilotlari faoliyatini faollashtiradi, qurilish jarayoni ustidan nazoratni kuchaytiradi va qurilish xizmatlari samaradorligini oshiradi. Shunday qilib, bozor sharoitida xarajatlarni moliyalashtirish imkoniyatiga katta e'tibor qaratilmoqda, bu bank kreditlari yordamida kam kapitalga ega qurilish kompaniyalari faoliyatini rivojlantirish imkonini beradi. Qurilish tashkilotlarining rentabelli ishlashi va ularni bozor sharoitida barqaror moliyalashtirish sharoitida moddiy-texnik ta'minot va qurilish ishlab chiqarishini rivojlantirishni rag'batlantirish uchun zarur shart-sharoitlar yaratilgan.

Tahlil natijasida quyidagi xulosalarga kelish mumkin.

1. Qurilish tashkilotlarida qurib bitkazilgan (tugallangan) obyekt uchun to'lov tizimi muhim ahamiyatga ega, chunki u resurslarni ishga tushirish ob'ektlariga jamlashga yordam beradi va shu bilan qurilish muddatlariga rioya qilish va asosiy vositalarni kiritishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

2. Ma'lumki, shartnomalarda shartnomani buzganlik uchun javobgarlik, shu jumladan "yaxshigina" jarimalar mavjud. O'z vazifalarini kelishilgan (shartnomada keltirilgan) muayyan vaqtda bajarishga harakat qilish shubhasiz qurilish tashkilotining samaradorligiga ijobiy ta'sir qiladi.

3. Albatta, har bir korxonaning barqaror rivojlanishi avvalo shu tashkilot xodimlari, qolaversa hududdagi aholining iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishiga ma'lum ma'noda turtki bo'ladi.